

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

UNIVERSITY "GOCE DELCEV" - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES
REPUBLIC OF MACEDONIA

МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО

КОНФЕРЕНЦИЈА ПОСВЕТЕНА НА 1100 ГОДИШНИНАТА ОД
КЛИМЕНТОВОТО УПОКОЈУВАЊЕ

Св. Климент Охридски

Sv. Kliment Ohridski

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE ST. KLIMENT'S LIFEWORK

INTERNATIONAL CONFERENCE DEDICATED TO THE 1100th ANNIVERSARY
OF THE DEATH OF ST. KLIMENT

23-24 ЈУНИ 2016
ШТИП

23-24 JUNE 2016
SHTIP

МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО

*Конференција посветена на 1100 годишнината од
Климентовото упокојување*

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

ST. KLIMENT'S LIFEWORK

*International Conference dedicated to the 1100th Anniversary of
the death of St. Kliment*

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Филолошки факултет
Факултет за образовни науки
Република Македонија

University “Goce Delcev” - Stip
Faculty of Philology
Faculty of Educational Sciences
Republic of Macedonia

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821.163.1.09Св. Климент Охридски(062)
271.2-36Св. Климент охридски(062)
37(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција Климентовото дело : 23-24 јуни, 2016, Штип : зборник на трудови / [главен и одговорен уредник Драгана Кузмановска, Соња Петровска] = International scientific conference St. Kliment's lifework : 23-24 June, 2016, Shtip : book of proceedings / [editor in chief Dragana Kuzmanovska, Sonja Petrovska]. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев”, Филолошки факултет = Shtip = Goce Delcev University, Faculty of philology, 2017. - 319 стр. : илустр. ; 30 см

Дел од трудовите и на англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Abstracts кон повеќето трудови. - Библиографија кон повеќето трудови

ISBN 978-608-244-404-8

1. Насп. ств. насл.

а) Климент Охридски, св. (840-916) - Собири б) Образование - Собири
COBISS.MK-ID 103357962

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

BOOK OF PROCEEDINGS

МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

ST.KLIMENT'S LIFEWORK

23-24 јуни 2016 23-24 June 2016
Штип Shtip

КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО

Зборник на трудови

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Д-р Драгана Кузмановска

Д-р Соња Петровска

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Волф Ошлис – Германија
Драгана Кузмановска – Република Македонија
Мајкл Ерон Рокланд – САД
Соња Петровска – Република Македонија
Марјана Розенфелд – Русија
Татјана Тернова – Русија
Виолета Димова – Република Македонија
Игор Рижнар – Словенија
Дубравка Челинсек – Словенија
Снежана Мирасчиева – Република Македонија
Лазар Стошиќ – Србија
Стана Силковиќ – Србија
Сунчица Дениќ – Србија
Даниела Коцева – Република Македонија
Рамадан Доган – Турција
Туран Челеби – Турција
Снежана Кирова – Република Македонија
Биљана Иванова – Република Македонија
Софија Заболотнаја – Русија
Татјана Уланска – Република Македонија
Марија Тодорова – Република Македонија

ST.KLIMENT'S LIFEWORK

Book of Proceedings: Scientific and Professional Papers

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Dragana Kuzmanovska, PhD
Sonja Petrovska, PhD

EDITORIAL BOARD

Wolf Oschlies – Germany
Dragana Kuzmanovska – Republic of Macedonia
Michael Aaron Rockland – United States of America
Sonja Petrovska – Republic of Macedonia
Maryana Rosenfeld – Russian Federation
Tatyana Ternova – Russian Federation
Violeta Dimova – Republic of Macedonia
Igor Riznar – Republic of Slovenia
Dubravka Celinsek – Republic of Slovenia
Snezana Miraschieva – Republic of Macedonia
Lazar Stosic – Republic of Serbia
Stana Smilkovik – Republic of Serbia
Suncica Denik – Republic of Serbia
Daniela Koceva – Republic of Macedonia
Ramadan Dogan – Republic of Turkey
Turan Celebi – Republic of Turkey
Snezana Kirova – Republic of Macedonia
Biljana Ivanova – Republic of Macedonia
Sofya Zabolotnaya – Russian Federation
Tatjana Ulanska – Republic of Macedonia
Marija Todorova – Republic of Macedonia

ОРГАНИЗАЦИСКИ ОДБОР

Драгана Кузмановска
Соња Петровска
Виолета Димова
Блажо Китанов
Светлана Јакимовска
Стојко Стојков

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Толе Белчев (македонски јазик)
Марија Гркова (македонски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров
Костадин Голаков

АДРЕСА

Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, Македонија

Овој Зборник е сведоштво за одбележување на 1100 годишнината од Климентовото упокојување преку успешно остварена меѓународна конференција од страна на Филолошкиот факултет и Факултетот за Образовни науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Климентова чест.

Во Зборникот се објавуваат трудовите од Конференцијата, со цел да останат сведоштво за идните генерации како што св. Климент и нам ни остави такви пишани дела и трајни траги.

CONFERENCE ORGANIZATION BOARD

Dragana Kuzmanovska
Sonja Petrovska
Violeta Dimova
Blazo Kitanov
Svetlana Jakimovska
Stojko Stojkov

LANGUAGE EDITORS

Tole Belcev (Macedonian language)
Marija Grkova (Macedonian language)
Tatjana Ulanska (English language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov
Kostadin Golakov

ADDRESS

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, Macedonia

This Book of Proceedings is a testimony of the jubilee, 1100 years of the death of St. Kliment, and the successfully organized International Conference by the Faculty of Philology and the Faculty of Educational Sciences of the Goce Delchev University in Shtip in the honour of St. Kliment.

The Book of Proceedings published the papers from the Conference to leave them to the future generations, as St. Kliment did with his written works and legacy.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

ПРЕДГОВОР

Од уредниците

FOREWORD

The Editors

КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО / ST.KLIMENT'S LIFEWORK

Илија БЕЛЕВ

СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ И ВТЕМЕЛУВАЊЕТО НА

БРЕГАЛНИЧКАТА КНИЖЕВНА ТРАДИЦИЈА..... 17

Добрила МИЛОВСКА

ПОУЧИТЕЛНИТЕ СЛОВА НА СВЕТИ КЛИМЕНТ 27

Соња ЕНЦЕКОВА СОПОТСКА

ТРАНСПОНИРАЊЕ И ХЕРМЕНЕВТИЧКИ АСПЕКТ НА

КНИЖЕВНИ ЖАНРОВИ ОД СТАРАТА СВЕТСКА

ЛИТЕРАТУРА ВО КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО 33

Димитар ПАНДЕВ

БИБЛИСКИТЕ ПАРАБОЛИ ВО КЛИМЕНТОВИТЕ СЛОВА

(СО ПОСЕБЕН ОСВРТ ВРЗ ПАРАБОЛАТА ЗА БЛУДНИОТ СИН)..... 53

Лилјана МАКАРИЈОСКА

УЛОГАТА НА ОХРИДСКАТА КНИЖЕВНА ШКОЛА ВО

РАЗВИТОКОТ НА СРЕДНОВЕКОВНАТА ПИСМЕНОСТ 59

Трајче СТОЈАНОВ

СВ. КЛИМЕНТ КАКО ЕТИЧАР 69

Снежана МИРАСЧИЕВА

ЗА ОДНОСОТ МЕЃУ УЧИТЕЛОТ И УЧЕНИКОТ-

ОД КЛИМЕНТА ДО ДЕНЕС 77

Толе БЕЛЧЕВ, Ранко МЛАДЕНОСКИ

КОНТЕКСТОТ СВ. КЛИМЕНТ VS ПРИЧЕВ ВО

МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА МЕМОРИЈА..... 85

Жаклина ЃОРЃИОСКА, Лилјана МАКАРИЈОСКА ЦРКОВНОСЛОВЕНИЗМИТЕ ВО ПОЕМАТА ПОСВЕТЕНА НА АЗБУКОСЛОВЕЦОТ – КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ.....	95
Оливер ЦАЦКОВ УНИВЕРЗАЛНОСТА НА КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО – НЕИЗГАСЛИВА СВЕТЛИНА ЗА СЕСЛОВЕНСКИТЕ НАРОДИ	103
Милена РИСТОВА-МИХАЈЛОВСКА ЗА ДВЕ ПОХВАЛНИ СЛОВА НА СВЕТИ КЛИМЕНТ И БИБЛИСКИТЕ ЦИТАТИ И ЕЛЕМЕНТИ ВО НИВ	109
Весна КОЖИНКОВА СИЛАТА НА КЛИМЕНТОВИОТ ДУХ ВО РАЃАЊЕТО НА НОВАТА МАКЕДОНСКА КНИЖЕВНОСТ.....	117
Игор ЈАНЕВ, Борче МИЛОШЕСКИ ДЕЛОТО НА СВЕТИ КЛИМЕНТ ВО НАСТАВАТА ПО ИСТОРИЈА.....	127
ЛИТЕРАТУРА / LITERATURE	
Волф ОШЛИС ГЕРМАНСКИОТ БИСКУП ВИХИНГ (830-912) – ПРОТИВНИК, КОНКУРЕНТ ИЛИ ЖРТВА НА МАКЕДОНСКИТЕ СЕДМОЧИСЛЕНЦИ.....	139
Suncica DENIC PERSECUTION AND HOMELAND IN SERBIAN LITERATURE OF KOSOVO AND METONIJA.....	145
Stana SMILJKOVIC CULTURAL CONTEXT AND HUMANIZATION OF EDUCATION ON EXAMPLES OF LITERARY TEXTS FOR CHILDREN	153
Марија КРСТЕВА INTERTEXTUAL REFERENCES TO J. CONRAD’S NOVELLA HEART OF DARKNESS IN F. F. COPPOLA’S FILM APOCALYPSE NOW.....	161
Даниела КОЦЕВА УЛОГАТА НА ЦРКВАТА НЕКОГАШ И ДЕНЕС.....	167

ОБРАЗОВАНИЕ / EDUCATION

Стојко СТОЈКОВ

СВЕТИ КЛИМЕНТ КАКО НАШ И КАКОВ 175

Марија КУСЕВСКА

УПОТРЕБАТА НА ЕВРОПСКОТО ЈАЗИЧНО
ПОРТФОЛИО ЗА САМООЦЕНУВАЊЕ И РАЗВИВАЊЕ
АВТОНОМИЈА ПРИ УЧЕЊЕТО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ 195

Слаѓана СТАМЕНКОВА

ИНОВАТИВНИ МЕТОДИ ВО ОБРАЗОВАНИЕТО -
ПОВРЗУВАЊЕ НА МАКЕДОНИЈА СО ЕВРОПА И СО СВЕТОТ 203

Наташа ЛАЗАРЕВА

ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И НЕЈЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ
ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ..... 207

Петре ПЕТКОВСКИ, Емилија ШЕЌЕРИНОВА

ТЕСТИРАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ ВО СОВРЕМЕНИОТ
ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС 213

Ирена КИТАНОВА

ЧИТАЊЕТО КАКО ПОТРЕБА И РАДОСТ 219

Весна КОЦЕВА

ИСТОРИСКИ ПРЕГЛЕД НА УПОТРЕБАТА И ДЕФИНИРАЊЕТО
НА ПОИМИТЕ ИНПУТ И ИНТЕЛК ВО МЕТОДИКАТА НА
НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК 225

Марија ТОДОРОВА, Весна КОЦЕВА

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА НА ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ 233

ЈАЗИК / LANGUAGE

Блаже КИТАНОВ

ЉУБОВТА И ПЕСНАТА КАКО МОСТ ЗА
ИНТЕРКУЛТУРНА КОМУНИКАЦИЈА 241

Марија ЛЕОНТИЌ

ПРЕВОДНА ЕКВИВАЛЕНЦИЈА НА ЛЕКСИЧКО НИВО ПРИ
ПРЕВЕДУВАЊЕ ОД ТУРСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК..... 249

Софија ЗАБОЛОТНАЈА

ПРЕВОДОТ И КОМЕНТАРИТЕ:
МОДЕРНАТА ПОТРЕБА ЗА КОМПРЕСИИ 257

Виолета НИКОЛОВСКА

Б. КОНЕСКИ – КОДИФИКАТОР НА МАКЕДОНСКИОТ
СТАНДАРДЕН ЈАЗИК 263

Светлана ЈАКИМОВСКА

ТЕРМИНИТЕ И НИВНИТЕ ФРАНЦУСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ
ВО ЗБОРНИКОТ ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА
ТЕОЛОГИЈАТА ОД ЈОВАН ТАКОВСКИ 273

Билјана ИВАНОВСКА, Мери БАСОВСКА

ЗА ЗБОРОТ ШТО НАПРАВИ УСПЕШНА КАРИЕРА ВО ЈАЗИКОТ..... 285

Снежана КИРОВА, Драгана КУЗМАНОВСКА, Биљана ИВАНОВА

СПОРЕДБА НА ПОСЛОВИЦИТЕ НА ЧЕТИРИ ЈАЗИЦИ 293

Татјана УЛАНСКА, Марија ТОДОРОВА

ЕФЕКТИВНОСТА НА КОРИСТЕЊЕ МЕТАФОРИ ВО
НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК..... 301

Делфина ЈОВАНОВА НИКОЛЕНКО

СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКИ МЕЃУ ГЛАГОЛИТЕ ВО
МАКЕДОНСКИОТ И РУСКИОТ ЈАЗИК..... 305

Весна ПРОДАНОВСКА

УЛОГАТА НА НАСТАВНИКОТ И НА УЧЕНИКОТ ПРИ
СОВЛАДУВАЊЕТО НА ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР ВО
ИЗУЧУВАЊЕТО НА АНГЛИСКИОТ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК 313

трактати, а ниту пак имал систематска мисла. И единствено овде треба да се биде прилично внимателен – интерпретацијата од наша страна да не прерасне во неавтентично толкување и по аналогија да заклучуваме нешто што кај нив не постои.

Но, тоа се методолошки предизвици со кои една посериозна студија допрва треба да се соочи. Нашата задача овде беше само да посочиме на некои аспекти од делото на Св. Климент, кои сметаме дека се важни за етиката и дека во нив гледаме можност за изградба на една „национална“ философско-етичка мисла. Секако, философијата не може да се ограничи во својата универзалност на националното, но токму со универзалните пораки и идеи на оваа традиција можеме да ископаеме темел во нашите национални потраги.

Токму затоа, би можело, на пример, кога се бараат философско-етичките импликации, кај Св. Климент, па и кај неговите учители, но и другари, како Св. Наум, да се обидеме да ги вразумиме во некои од постоечките европски философски традиции. Со што ќе покажеме дека, од една страна, философски-етичките пораки се универзални, а од друга дека се вкоренети во долгата европска традиција и цивилизација. Тоа ќе биде нашиот мал влог. Овој труд се обиде да го покаже тоа со етиката на Св. Климент и аналогијата со Имануел Кант.

Референци

- [1] Животопис на св. Климента, бугарски архиепископ. От Теофилакта, Охридски архиепископ. Превел од грчки с малки съкращения Д. Матов. Пловдив, 1896.
- [2] Имануел, Кант, *Критика на практичниот ум*, Скопје: Епоха, 1993.
- [3] Климент Охридски, Житија, слова, поуки, избор, превод и коментари Радмила Угринова-Скаловска, Скопје: Македонска книга, 1974.
- [4] Поленаковиќ, Харалампие: „Два прилога за **Климент Охридски**“ – *Стрем* 12/3, 1996, 51-57.
- [5] Рацин, Кочо, *Стихови и проза*, Скопје: Култура, 1966.
- [6] Старделов, Георги, *Summa aestheticae*, Скопје: Култура, 1991.
- [7] Темков Кирил, *Етика*, Скопје: Епоха, 1998.

ЗА ОДНОСОТ МЕЃУ УЧИТЕЛОТ И УЧЕНИКОТ - ОД КЛИМЕНТА ДО ДЕНЕС

Апстракт:

Прашањето за односот меѓу учителот и ученикот е старо колку и поучувањето и учењето, актуелно секогаш и секаде. Потрагата по потполн одговор на прашањето води кон списите и името на учителот Климент. Во трудот се прави обид да се расветлат некои аспекти на односот меѓу учителот и ученикот, но не како непроучувани, туку како прашања кои одамна се одговорени, прашања кои Климент ги одговори. Од тука, односот меѓу учителот и ученикот се проучува од перспектива на сегашноста, со упатствата на нашиот учител Климент кои ги остави како слика на животоопитен учител.

Клучни зборови: ученик, учител, однос.

Snezana Mirascieva²

FOR THE RELATIONSHIPS BETWEEN TEACHER AND STUDENT - FROM KLIMENT UNTIL TODAY

Abstract:

The issue of the relationships between teacher and student is as old as the processes of teaching and learning with a perpetual relevance everywhere. The search for a complete answer to the question leads to the deeds and the name of the teacher Clement. This paper attempts to shed light on some aspects on the relation between teacher and student, but not from a perspective that they haven't been researched yet, but as issues that have been answered long ago; questions for which Clement had provided an answer. Therefore, the relation between teacher and student is studied from the perspective of the present, with the instructions that our teacher Clement left, as an image of a life-experienced teacher.

Keywords: *student, teacher, relation.*

¹ Факултет за Образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“-Штип
E-mail адреса: snezana.mirascieva@ugd.edu.mk

² Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" Stip, Macedonia
E-mail address: snezana.mirascieva@ugd.edu.mk

Вовед

Прашањето за односот меѓу учителот и ученикот ниту е ново, ниту непознато. Односот меѓу учителот и ученикот не само што било предмет на интерес на бројни теориски размислувања и емпириски истражувања кои ја богатат педагошката литература, туку е актуелно и денес. Комплексно по својата природа, круцијално по своето значење, односот меѓу учителот и ученикот е една од детерминантите кои го определуваат квалитетот на процесот на поучување и учење и еден од факторите за развој на личноста во целост. Од тие причини, се определивме за прашањето на односот меѓу учителот и ученикот. Нашата намера во трудот не е да ги изнесеме и да ги анализираме сознанијата и хронолошки претставиме. Во трудот правиме обид да внесеме една нова светлина на прашањето за односот меѓу учителот и ученикот, ефективноста на односот и рефлексивноста на ученикот како учител. Со други зборови, во трудот се прави обид да се расветлат некои аспекти на односот меѓу учителот и ученикот, но не како непроучувани туку како прашања кои одамна се одговорени, прашања кои Климент ги одговори. Од тука, односот меѓу учителот и ученикот се проучува од перспектива на сегашноста, со упатствата на нашиот учител Климент кои ги остави како слика на животоопитен учител.

За односот меѓу учителот и ученикот

Учителот претставува оној жив човечки фактор, во кој на најнепосреден начин се пресликаани сите сложени педагошки процеси и во кој е собрано сето педагошко искуство. Оттука, учителот се доживува како личност со специфични персонални чувства, во која се идентификува самиот ученик. Индивидуалните својства и особености на учителот најповеќе доаѓат до израз во односот со самите ученици преку стилот на раководење и начинот на однесување. Во односот со учениците, субјектот – учител го внесува целокупниот свој персоналитет, чувства, темперамент, карактер, умеења, способности, искуства. Во односот со ученикот, учителот го вградува својот поглед на светот и ја формира личноста на самиот ученик. Односот учител – ученик ќе биде успешен, доколку постои меѓусебно разбирање и почитување и взаемно задоволување на потребите. Успешниот однос претпоставува самостојност изразена во развојот на креативноста и индивидуалноста на учителот и на ученикот. Односот со учениците е успешен ако се темели на отвореност, меѓусебна симпатија и привлечност, соработништво и партнерство. Ваквите односи меѓу учителот и ученикот ги задоволуваат потребните услови за квалитет и за ефикасност во наставната работа, во процесот на поучување и учење. Впрочем, едноставно ќе речеме: *учителот е педагошки уметник, во кого се синтетизирани креативноста на уметникот и оригиналноста на научникот!* Прашањето за односот на учителот со учениците не губи од актуелноста. Со слоевитата структурираност и полифакторска условеност, односот бил и сè уште е предмет на бројни истражувања. Теориско-емпириските сознанија упатуваат

на фактот дека, учителот ќе воспостави успешен однос со учениците, доколку односот се темели на: меѓусебно познавање, взаемно почитување и разбирање, искреност и емпатија. За да биде успешен, наставникот мора да има развиен интерес за учениците и да биде способен да ги сфати. Проблемот на односот меѓу учителот и учениците може да се проучува од неколку аспекти и тоа: социолошки, психолошки, педагошки и методски. Социолошкиот аспект е изразен во спротивноста меѓу владетелство и демократија. Од психолошки аспект, наставникот себе си се доживува како целосна личност, со сите свои индивидуални особини и психички способности, барајќи го истото и од ученикот. Учителот настапува како рационално развиен човек, со материјално и формално образование и со емоционално-волеви аспекти на својот развој. Во односот со ученикот, го внесува својот темперамент, карактерни црти, животна ориентација, вредности и култура. Педагошкиот аспект упатува на фактот дека учителот и ученикот се субјекти во наставата. Од методски аспект, во односот со ученикот, учителот го открива изборот на методите на посредување со кои ученикот ќе дојде до нови сознанија. Во таа смисла, Дамјановски говори за хиерархиско-автократски и соработнички односи. Хиерархиските односи се темелат на авторитарност и се одржуваат со апсолутизација на наставникот и неговиот доминантен стил, нагласува Дамјановски (1989: 66-73). Соработничките односи се одликуваат со вистинска дијалектика на интеракцијата меѓу субјектите во наставата, поттикнувањето, прифаќањето и почитувањето на правата, желбите, потребите и иницијативите на ученикот. Ваквите односи ја постигнуваат двонасочната комуникација и ја развиваат практиката на соработка, заедничко договарање и одлучување. Богнар, разликува директивен и недирективен однос. Директивниот однос, истакнува авторот, се темели на потчинетост и авторитарност. Тоа е однос на моќ, доминација, притисок, критика, монолог. За разлика од него, недирективниот однос се темели на рамноправност и соработка, водење, храбрење, признание, поттикнување. Се остварува низ дијалог. Односот меѓу наставникот и ученикот е добар кога постои: а) отвореност – толку е лесно да се биде директен и искрен, еден со друг; б) грижливост – кога секој знае дека другиот го почитува; в) меѓузависнот, што е спротивно на зависност; г) самостојност – која допушта секој да ја развие својата единственост, креативност и индивидуалност; д) взаемно задоволување на потребите – така што ниедна потреба не се задоволува за сметка на потребите на другиот (Гордон, 1998 стр.17).

За односот меѓу учителот и ученикот – од Климента до денес

Прашањето за односот на учителот со ученикот е старо колку и поучувањето и учењето. Низ анализите на литературата, дојдовме до записите за св. Климент. Затоа редовите испишани подолу ги посветуваме на записите за Климент, како учител и ученик.

Ученикот учи од моделот, учителот. Со други зборови, да се оди по патот на учителот, значи да се поддржува учителот. Во таа смисла е и значењето на св. Климент Охридски и неговите учители светите Кирил и Методиј. Како нивен најдобар ученик, Климент имал можност лично да се осведочи во нивните креации и дела и да ги применува за време на целиот свој живот (Антиќ, 11). „Љубовта на Климент кон првоучителот не никнала однадеж, туку се создавала, растела и јакнела со години и години за да се вкорени длабоко во неговото битие. Целиот духовен растеж на Климент всушност е под татково раководство на Методие, во негово присуство и под сјајните зраци на неговата љубов и грижа за идниот соучесник во великото дело на создавање и ширење на словенската писменост, просвета, богослужба и култура. „Вообичаената интимност на сродни личности по карактер и дух, се создаваше постепено и сигурно, движејќи се по сосем природни врвици. Далекувидниот Методие знаел да ги оцени реално сестраните способности на јуношата Климент и да ги согледа неговите дарби во суштина. Со вроен инстинкт на благороден учител, на просветител каков што треба да биде секој учител без исклучок, умее да му помогне на јуношта да ги открие сам во себе сите свои вредности и да почне да ги развива, обогатува и оплеменува со неисцрпно трудољубие за доброто на сопствениот народ и другите еднакви браќа и луѓе воопшто. Климент имал среќа да расте во близина на Методиј. Со скромност, велика и чиста, што не го напуштила ниту во еден миг на животот, ги слушал жедно поуците навлегувал се посигурно во областа на оние науки што го влечеле најмногу. Пргав и неуморен, надарен и невообичаено умен, Климент осознал дека ја нашол целта на својот живот. А колку е тешко да се најде вистинската цел на човечкиот живот!. И затоа гледал во Методиј како во нешто достоинствено да се поддржува, да се следи, да се љуби.“(Константинов, 4-5). Овде, не може а да не се спомене делот од Пространото житие каде Теофилакт пишува дека Климент си го поставил како образец на својот живот великиот Методија. „И така поставувајќи си го за основа на сопственото поведење неговиот живот и дела како некаква слика на животописец опитен во уметноста, тој се трудел себе да се наслика според него, бидејќи тој го познавал Методиевиот живот како никој друг оти од млади години го придружувал и со свои очи ги видел сите дела на својот учител“. Климент како ученик го сакал неуморното учење, а како учител се моделира според образецот на својот учител. Ученикот е верен следбеник на својот учител дотолку доколку односот меѓу ученикот и учителот се темели на еден од основните принципи – почит и доверба. За довербата кон ученикот ќе го споменеме моментот на изразување на довербата што ја имал неговиот учител Кирил кога при разделбата, пред смртта на Кирил, во Краткото житие се вели: „го повика ученикот свој, кој ќе стане епископ Велички (и), Сава, Ангеларие, Горазд и Наум и ги поучи во православието“. Сега веќе Климент ја менува улогата, тој е следбеник на своите учители. Немирен по дух и неуморен борец, со неисцрпна сила работи неуморно во областа

Кутмичевица. Неуморната работа на Климент Охридски во Кутмичевица е опишана во Пространото (Опширно) житие од Теофилакт каде се раскажува за седумгодишната просветителско-црковна дејност на Климент и неговиот однос со учениците. Теофилакт раскажува дека Климент имал 3500 ученици во Охридската книжевна школа (првиот словенски универзитет) каде вели: „А нас смирените и недостојните, поради величието на својата добрина, беше не сторил поблиски од другите и ние постојано бевме со него... Ние никогаш не го видовме да е безработен, туку тој ги учеше децата на разни начини – на едни им ги покажуваше формите на буквите, на други им ја објаснуваше смислата на напишаното, а на третите им ги водеше рацете за да пишуваат“. Вака работел Климент, според зборовите на неговите ученици (според Теофилакт, како што запишал во Пространото житие), и дење и ноќе, оддавајќи се на молитва или занимавајќи се со читање, или, пак, пишуваше книги, а понекогаш вршеше и две работи: и пишуваше и им предаваше на децата некакво знаење. По примерот на учителот, неговите ученици биле најдобри во животот и учењето. Овие записи упатуваат на тоа каков треба да биде односот на учителот со ученикот, односно, учителот треба да работи согласно потребите на секој ученик одделно (на едни им ги покажуваше формите на буквите, на други им ја објаснуваше смислата на напишаното, а на третите им ги водеше рацете за да пишуваат) согласно потребите на секоја индивидуа, еднакво почитувајќи ја. Некои од своите ученици Климент ги поставувал за чтеци, некои за ѓакони, подѓакони, свештеници.

Вистинскиот учител е учителот кој остава зад себе големи дела, а Климент е нашиот најголем учител. Покрај просветната дејност, се занимавал и со книжевна дејност. И тука го следи патот на своите учители. Имено, како директен следбеник на првоучителите Кирил и Методиј, е творец на бројни поучни слова. Климентовите поучителни состави биле извонредно популарни текстови поради нивниот јасен едноставен израз со стил достапен до обичните верници. Во црквите држел христијански поуки, обраќајќи се на луѓето едноставно и братски. Покрај усното обраќање, изречените беседи ги составил писмено. Неговите беседи биле поучителни и пофални. Првите биле слова наменети за неуките народни маси, составени како лесно прифатливо четиво разбирливо за секого. Основната нивна карактеристика е големата дидактичност. Биле со цел на лесен и достапен начин да ја приближи на луѓето христијанската суштина, а содржината се однесувала на појаснувања за значењето на Велигден, Божик, за благовеста на Богородица, за Светата Троица, за светите апостоли. Пофалните слова со возвишеност и искреност се беседи и пофалби за неговите учители Кирил и Методиј, за Исус Христос, за Богородица, за св. Јован Крстител. Поучителното творештво на Климента покажува тематско разнообразие, при што поучителните слова се јавуваат во неколку разновидности: како црковни поученија за даден празник или светител или како поученија за „душеполезно“ читање. За св. Климент Охридски е карактеристична постапката на создавање цели циклуси од поучителни слова, кои го покриваат целогодишниот црковен

обред (Тошиќ, 69). Вечно подвижниот и немирен дух на Климент Охридски се разнел преку неговите творби и ученици ширум словенските народи заради силината на неговиот култ.

Колку што е познато и значајно делото на првиот ученик на браќата св. Кирил и св. Методиј, толку се скромни сознанијата за неговата личност. Со младешка скромност, тој умешно избегнува да говори за себе во своите списи. За односот со учителот Климент, и доживувањата на својот учител, анонимниот ученик и прославувач на неговото дело, во воспевната творба за Климента, интонирана пославувачки, химноспевно ги евоцира спомените за големата дејност на саканиот учител. Анонимниот ученик со восхит и трепет во гласот обраќајќи му се на саканиот учител, ќе рече: „Ти со своите беседи по сите краишта на земјава ги поучи во верата сите со сезлатното учење. Која ли црква не се осветли од твоите слова?! Со книжевни лачи го наполни целиот свет со учење. Ги напои со книжевни слова и го напои целиот свет со духовни лачи“, нарекувајќи го „ластовице златоуста“, „славеју добропесен“, „јазиче медоточен“, „очи златозрачни“ како израз на силината на беседите на саканиот учител и нивната вредност. Методичноста на неговите беседи е израз на живиот пламен на учителовиот збор, хармоничноста на композицијата, јасниот израз и јазик разбирлив за населението кои го изразуваат немирниот дух на Климента. Овие зборови на пофалното слово кон учителот говорат за значењето на личноста и ликот на учителот врз ученикот. Со нив анонимниот ученик упатува не само благодарност кон својот учител, туку и препорака за тоа каков треба да биде учителот, почнувајќи од надворешен изглед, израз на лице, поглед, неговиот лик и личност.

Заклучок

Во литературата со откривањето на творбите на Климент се оформува грандиозната фигура на најверниот продолжувач на делото на браќата Кирил и Методиј, првиот оригинален словенски писател и просветител. Големината на делото, величината на словото испишано од Климента говори за неговиот авторитет. Триесетгодишната учителска и епископска работа му донел авторитет кој не се намалил ниту по неговата смрт. Напротив, се повеќе и повеќе растел, оставајќи голем завет пред генерациите по него, да се чува словото и јазикот. За великоста на делото и ликот на учителот св. Климент, ниту цела страница, ниту сите хвалоспевни зборови не се доволни. Цениме дека испишаните редови кои следат сами по себе се заклучни согледувања. „Св. Климент Охридски поминал кај својот народ низ сите краеве и ги поучувал луѓето. Постапил според Христовите зборови упатени до апостолите: „одете и научете ги сите народи, крштевајќи ги во името на Отецот, и Синот, и Светиот Дух“, (*Matej* 28,19). Тој правел апостолско просветителство, онака како што апостолите ги просветувале народите, одејќи кај нив и, најнапред учејќи ги и просветувајќи ги целосно нивните души: и умот, и волјата, и чувствата, а потоа, крштевајќи ги

научените и просветените. Такво било неговото просветување – многустрано и сеопфатно. Го формирал и Охридскиот универзитет за да можат младите луѓе да се здобијат со образование. Ги учел луѓето, како што се вели во неговото *Житие*, не само да читаат и пишуваат, туку и како достоинствено да живеат и да дејствуваат во секојдневните работи, за што зборуваат многуте преданија кои и до денес се прераскажуваат кај народот. Секој народ има барем еден таков учител кој е од Бога испратен за нивно спасение. Наш најголем учител и духовен пастир е свети Климент Охридски. Тој го следел Божјиот пример за добриот Пастир и Неговото стадо, опишан во 10-тата глава од *Евангелието според Јован*. Иако физички ослабен, но со силен дух и со својата определеност „моли се и работи“, свети Климент сецело бил предаден на својата црковно-народна дејност, се до својата смрт. Тој е нашиот најголем просветител. За учениците и за верниците бил образец на смиреност, љубов и на мир, и најголем пријател на писмото и книгата. Тој бил учител на правдата и вистината, наставник во верата, патеводител на патот кон вечниот живот, покровител на бедните и на немоќните, основач на просветата и на напредокот. Свети Климент е вториот апостол Павле во Македонија“ ќе запише Р. Грозданоски (Грозданоски, 10).

Референци

- [1] Антиќ, С.В. (2008). Свети Климент Охридски. Битола: НУУБ „Св. Климент Охридски“
- [2] Bognar, L.&Matijević, M. (2003). Didaktika. Zagerb: Školska knjiga
- [3] Гордон, Т. (1998). Како бити успешан наставник. Београд: Креативни центар
- [4] Грозданоски, Р. (2010). Библискиот дух и светоглед на Светиклиментовиот универзитет, во „Св. Климент Охридски и Охридската духовна и книжевна школа“ (Четврта научна средба), стр.9-24. Скопје: НУБ „Св. Климент Охридски“
- [5] Дамјановски, А. (1989). Ученикот во наставата. Скопје: Просветно дело.
- [6] Конески, Б. и др. (редак. одбор) (1966). Книга за Климент Охридски. Скопје: Кочо Рацин.
- [7] Константинов, Х. Д. (1967). Свети Климент Охридски. Битола: Социјален борец.
- [8] Мирасчиева, С. (2007). Комуникацијата меѓу наставникот и ученикот во основното училиште. Штип: Педагошки факултет „Гоце Делчев“.
- [9] НУБ „Св. Климент Охридски“ (2008). Книжевното творештво на Свети Климент Охридски. Скопје: НУБ „Св.Климент Охридски“.
- [10] Свет архиерејски синод на Македонската православна црква (2012). Свети Климент Охридски собрани дела: слова, поуки, житија. Скопје: Табернакул.
- [11] Тошиќ-Јакимовска, М. (2010). Свети Климент Охридски како основоположник на Охридската книжевна школа во „Св. Климент Охридски и Охридската духовна и книжевна школа“ (Четврта научна средба), стр.51-60. Скопје: НУБ „Св. Климент Охридски“